

Sporen van de Buurt

Buurtspraak Buurt Ede en Veldhuizen 20 september 2018

- Houtrichterschap van het Maalschap Edesche Bos

- Geen Broere / Buurttichter

Het hout- of Holtrichterschap:

De boerderij de Slijpkruik wordt al in 1359 genoemd als leengoed van Randolph de Jager uit de familie van Kasteel Hoekelum. Bij de Slijpkruik hoorde ook één hoeve holt in het Edese Bos waarbij ook het erfelijke ambt van Bos- of Houtrichter behoorde.

In de oudste beschrijving van hofgoed Kernhem lezen we dat ook daar één hoeve holt behoorde. In 1446 als Kernhem wordt overgenomen door Johan van Hoekelum die zich ook Wijnand van Arnhem noemde wordt hij ook beschreven als Jagermeester en Bosrichter van het Edese Bos. Hij breide het bezit Kernhem uit met de lenen Engelenhove en Het Bouwhuis. Met een leen werd bedoeld een goed zijnde een huis of grond waarvan het vruchtgebruik was overgedragen aan de leenheer.

Helaas als de goederen Hoekelum en Kernhem inmiddels aan Herman van Hoekeluk behoren worden deze na zijn overlijden in 1463 gesplitst en komt het leen Kernhem in andere handen. Daarmee verliest de Slijpkruik ook het Houtrichterschap. In 1548 wordt Seger I van Arnhem met Kernhem beleent en probeert jij het Jagermeesterambt en de Slijpkruik met het Holtrichterschap weer in bezit te krijgen. Het is niet ondenkbaar dat dit één van de redenen was achter zijn huwelijk met Anna Bentinck van het oude Loo in Apeldoorn.

Pas begin 1600 ziet Carl van Arnhem de kans om de Slijpkruik weer toe te voegen aan het Kernhemse bezit en krijgt daarmee definitief het Holtrichterschap op de Edesche Bos en breid hij de bosbezittingen verder uit en weet ook voor een deel boerderij de Kalverenkamp aan het bezit toe te voegen. Tot 1678 is de geschiedenis slechts in fragmenten terug te vinden en is veel informatie mogelijk ook verloren gegaan bij de grote brand in Ede in 1684. Echter vanaf dat jaar tot 1850 geeft het "Bosch boek tot Ede" met de daarin opgenomen resoluties (zijnde de besluiten) van het Maalschap Eder Bosch dat zich in het gemeentearchief van Ede bevindt veel informatie ovr het bosbezit.

Het archief van het Maalschap werd bewaard in de z.g. Boskist waarin zich ook de Bosbijl en het Bosijzer zich bevonden. De kist had twee sloten waarvan zowel de Houtrichter als een commiteerde bosmaal de sleutels bezaten. De bosbijl (een kleine blesbijl) was het gereedschap van de Houtrichter waarmee de te kappen bomen werden gemerkt. Het bosijzer diende om de aanwezige bosvarkens te brandmerken.

Het Edes Bos behoorde toe aan 13 hoeven (boerderijen). Het was ook geen buurt maar een zelfstandige Maalschap. De eigenaren waren geen geërfden maar malen. De organisatie is echter wel vergelijkbaar met een Buurt. Aan het hoofd stond de Houtrichter geassisteerd door een gecommiteerde maal en op de houtdag ook wel een houtspraak genoemd werden besluiten over het beheer vastgesteld door de malen. Besluiten duidde men aan als Bosrecht of Boswet. Voor naleving zorgden de scheuter (een soort veldwachter) of boswaarder die de overtreders beboeten of bestrafden.

In 1878 kwam het gehele bos in het particulier bezit van de familie van Heeckeren-Bentinck en het archief verhuisde naar de residentie Twickel van de familie van Wassenaer en later naar Kasteel Middachten wat ook tot het bezit van de familie behoorde. In de loop van de vorige eeuw werd het archief geheel opgenomen in de archieven van het Gelders Archief in Arnhem.

Waarnemers van de functie Buurt- en Houtrichter

In de loop der eeuwen werd de functie van Buurt- en Houtrichter door de van Wassenaers van Obdam vaak ook waargenomen door hun rentmeesters als hun substituut Buurt- of Houtrichter. Deze rentmeesters komen we dus tot 1876 zowel in de Buurtboeken als het Boschboek regelmatig tegen als waarnemers. Via de documenten in het Gelders Archief is was het mogelijk om een globaal overzicht op te stellen van alle vermelde Houtrichters tussen 1674 en 1970, voor de overdracht van het Edese Bos aan de gemeente Ede.

Van een aantal rentmeesters vind je in de Zeeheldenbuurt nog de namen in de straatnamen terug zoals van Zanten, Wilterdink, Bitter en Ruys. En zoals ik in 2017 tijdens de Buurtspraak al benoemde komen ook de straatnamen met betrekking tot de Buurt als Buurtweg, Buurtmeesterwg, Buurtscheuterlaan maar ook de Randweg terug in het straatbeeld. Alleen een Richterslaan of Buurt- of Houtrichterlaan ontbreken in Ede nog als onderdeel van de eeuwenoude Edese geschiedenis.

Nadat het Edese Bos geheel in één eigendom was gekomen verviel ook het nut van het Houtrichterschap. Toen de gemeente Ede in 1970 het bosbezit groot 565 ha. kocht van Sophie gravin Bentinck werd de functie van Houtrichter in ere hersteld. De Burgemeester is ook nu nog de Houtrichter en draagt bij een ambtswisseling de bij de functie horende bosbijl over aan zijn opvolger.

Helaas werd bij de installatie van burgemeester René Verhulst in 2017 door de gemeente verzuimd ook deze titel over te dragen. Op de Buurtspraak van 2018 kreeg Buurtrichter Geen Broere alsnog de gelegenheid deze functie over te dragen en René Verhulst te benoemen als collega (Hout)richter van het Edese Bos. Daarbij werd de bij de functie horende “Bosbijl” behorend bij de functie officieel overgedragen

Buurtspraak Buurt Ede en Veldhuizen Ede, 20 september 2018 Geen Broere / Buurtrichter

foto Johan Weijland

Burgemeester René Verhulst en Buurtrichter Geen Broere bestuderen het “Bosch Boek tot Ede” op 13 maart 2018